

İPTAL DAVASININ SONUÇLARI (İİK. Mad. 283)

*Av. Talih UYAR**

İptal davasının sonuçları **İİK. mad. 283**^{*}’de düzenlenmiştir.

İptâl davası sâbit olduğu (kazanıldığı) takdirde, davacı, dava konusu mal üzerinde, sanki o mal hala borçlunun malvarlığında (mülkiyetinde) imiş gibi, cebri icra yolu ile hakkını (alacağını) almak yetkisini elde eder. Dava konusu mal, «iptâl kararı» ile borçlunun mülkiyetine (malvarlığına) dönmeyiz¹. Üçüncü kişi yine «malik» olmakta devam eder². Bu husus, iptâl davasının aynı bir dava olmayıp, kişisel bir dava olmasının sonucudur³.

* Manisa Barosu

* **İadenin şümulü**

MADDE 283 - «Davacı, iptal davası sabit olduğu takdirde, bu davaya konu teşkil eden mal üzerinde cebri icra yolu ile, hakkını almak yetkisini elde eder ve davanın konusu gayrimenkulse, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın tashihi mahal olmadan o gayrimenkulün haciz ve satışını isteyebilir.

İptal davası, üçüncü şahsın elinden çıkarmış olduğu mallar yerine geçen değere taallük ediyorsa, bu değer nisbetinde üçüncü şahıs nakden tazmine (davacının alacağından fazla olmamak üzere) mahkum edilir.

İptal davası üzerine üçüncü şahıs da, mamelekinde hasıl olacak eksikliğin borçludan tahsilini aynı davada isteyebilir. Bu talep, iptal davasının tefrik edilerek daha önce hükme bağlanmasına mani değildir.

İptal davasını kaybeden üçüncü şahıs, karşılık olarak şeyi veya bedelini borçludan veya iflas masasından geri isteyebilir.

Batıl bir tasarruf neticesinde kendisine ödenilen şeyi geri veren alacaklı eski haklarını muhafaza eder.

Kendisine bağış yapılan iyiniyetli ise yalnız dava zamanında elinde bulunan miktarı geri vermeye mecburdur.»

¹ Bknz: 12. HD. 7.4.1999 T. 3860/4383 - 1. HD. 20.3.1990 T. 13707/3816

² Ayrıntılı bilgi için bknz: **Uyar, T./Uyar, A./Uyar, C.**, İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları, 4. Baskı, 2011,«s:16»

³ Ayrıntılı bilgi için bknz: **Uyar, T./Uyar, A./Uyar, C.**, a.g.e. «s:19»

İptâl davasının sonuçlarını davanın, «haciz» ve «iflâs» yolu ile takipte açılmış olmasına göre, ayrı ayrı incelemek gerekir:

A- Haciz yolu ile takipte, iptâl davasının sonuçları:

I- a- İptâl davasının kaybedilmesi: İptâl davasını kaybeden davacı, yargılama giderlerini -özellikle; «*nisbi vekalet ücretini*⁴» ve «*nisbi karar ve ilâm harcını*⁵»- ödemeye mahkûm edilir.

II- b- İptâl davasının kazanılması: aa) Kazanılan iptâl davasının konusu **taşınır** ise, (daha açık bir ifade ile; bir taşınmazın devrine (satışına) ilişkin borçlunun tasarrufu iptâl edilmişse) alacaklı aldığı ilâmı, asıl takip dosyasına koyarak, taşınırın haczini ister.

Taşınır mal, davalı - üçüncü kişinin elinde bulunmazsa, o zaman İİK. mad. 24/IV-VI hükümleri⁶ uygulanarak, malın değeri, üçüncü kişiden haciz yolu ile tahsil edilir⁷.

Eğer dava konusu taşınır *trafik siciline kayıtlı bir araç* ise, -ve borçlu tarafından, sahip olduğu aracın üçüncü kişilere yapılan devir işleminin iptâli için borçlu hakkında 'tasarrufun iptâli davası' açılmışsa- o zaman mahkemece «*davalı üçüncü kişi üzerindeki trafik kaydının iptâline ve aracın tekrar borçlu adına tesciline (eski hale getirilmesine)*» ya da daha kısa olarak «*trafik kaydının iptâline*» şeklinde karar verilemeyip «*dava konusu araç yönünden (üzerinde) davacıya alacak ve fer'ileri (eklentileri) ile sınırlı olarak cebri icra yolu ile alacağını almak yetkisinin tanınmasına...*» şeklinde⁸ karar verilmesi gerekir...

Eğer borçlu hakkında, üçüncü bir kişiye yapmış olduğu *temlik işleminin* -bu temlikin gerçekte mevcut olmayan bir borç için yapıldığı yani temlikin

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Uyar, T./Uyar, A./Uyar, C., a.g.e. «s:1222»

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Uyar, T./Uyar, A./Uyar, C., a.g.e. «s:1213»

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Uyar, T., İcra Hukukunda İlâmlı Takipler, 2. Bası, s:333 vd. - Yuk. İİK. mad. 24; AÇIKLAMA: III-b «Cilt: 2, s:2641 vd.»

⁷ Gürdoğan, B., İflâs Hukuku, s:245.

⁸ Bknz: 17. HD. 12.3.2009 T. 5583/1331; 24.2.2009 T. 4735/876; 24.2.2009 T. 5112/880; 22.12.2009 T. 7344/8780 vb. - 4. HD. 22.4.2010 T. 4012/4807; 18.6.2008 T. 13589/8413; 4.6.2008 T. 13019/7851 vb. - 4. HD. 3.3.2010 T. 1182/2189; 18.1.2010 T. 3381/167; HGK. 4.5.2008 T. 11233/6330 vb.

«muvazaalı bir temlik olduğu» ileri sürülerek- iptâli için «tasarrufun iptâli davası» açılmış ve açılan bu dava ‘haklı’ bulunmuşsa, mahkemece sadece «yapılan temlik işleminin iptâline» şeklinde, infazı kabil olmayacak bir hüküm kurulmaması gerekir. Mahkemenin, «temlik alacaklısının, temlik aldığı alacağın ne kadarını tahsil ettiği» araştırılarak, «tahsil ettiği kısmı davacı-alacaklıya ödemesine (geri vermesine) ve tahsil etmediği kısım hakkında da alacaklıya cebri icra yetkisinin tanınmasına» şeklinde karar verilmesi gerekir... Bir yerel mahkemenin⁹ bu doğrultudaki kararı çok isabetli olduğu gibi **Yargıtay 15. Hukuk Dairesi**¹⁰ de, benzer bir olayda «çekdeki ciro işleminin ve dolayısı ile alacağın üçüncü bir kişiye devrine dair tasarrufun muvazaalı olması nedeniyle iptâli istemiyle» açılmış olan dava sonucunda «borçlu şirketin lehtarları bulunduğu ... liralık çekin, aslında alacaklı olmayan davalı ... ya karşılıksız olarak ciro edildiğinden, ciro işleminin dolayısıyla alacağın ...ya devrine dair tasarrufun iptâli istemiyle açılmış olan tasarrufun iptâli davası sonucunda mahkemece verilen ‘işlemin (cironun) iptâline’ ilişkin kararın infaz kabiliyetinin bulunmayacağını, çünkü davalının kendisine ciro edilen çeki takibe koyarak alacağı tahsil etmiş ise, iptâl davası elden çıkarılan değere dönüşeceğinden, mahkemece ‘icra takibine konu alacağın asıl ve fer’ilerini geçmemek üzere ... liranın davalı ...dan tahsiline’, eğer çek bedeli tahsil olunmamış ise ‘davacı alacaklıya borçlu ...nın çek keşidecisi ...dan olan alacağı üzerine haciz tatbik etmek hakkı tanınmasına’ şeklinde karar verilmesi gerekeceğini» belirtmiştir...

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi¹¹ de benzer şekilde, «tasarrufun iptali davası sonucunda, ‘davalı borçlu tarafından, icra dosyasındaki alacağın diğer davalı üçüncü kişi oğluna yapılmış olan temlik iptaline’ karar verilmesi halinde, mahkemece ‘temlik edilen ... TL tutarındaki alacağın, davalının alacak ve eklentileri ile sınırlı olarak davalılardan’ değil sadece ‘davalı üçüncü kişiden’ tahsiline şeklinde hüküm kurulması gerekeceğini» belirtmiştir...

bb) Kazanılan iptâl davasının konusu **taşınmaz** ise, -yani; alacaklı tarafından, sahip olduğu taşınmazı (taşınmazları) üçüncü kişilere devretmiş olan borçlulara karşı, bu devir işlemlerinin iptâli için «tasarrufun iptâli

⁹ Bknz: İzmir 3. İcra Mahkemesi, 14.5.2009 T. 557/704

¹⁰ Bknz: 15. HD. 25.6.2002 T. 2351/3463

¹¹ Bknz: 17. HD. 4.6.2009 T. 2712/4091

davası» açılmış ise- alacaklı; «davalı-üçüncü kişi üzerindeki kaydın düzeltilmesine gerek kalmadan o taşınmazın haczini ve satışını» isteyebilir¹². Bu nedenle, satış işlemine konu yapılan taşınmaz hakkında açılan iptâl davalarında, iptâl isteminin yerinde görülmesi halinde mahkemece;

«*Satış işleminin (tasarrufunun) iptâline*’ ilişkin tasarrufun iptâli davaları sonucunda, davanın kabulü halinde mahkemece *‘davalı üçüncü kişi üzerindeki tapu kaydının iptâline ve taşınmazın tekrar borçlu adına tesciline (eski hale getirilmesine) ya da daha kısa olarak ‘tapunun iptâline’ şeklinde*» karar verilmeyip, «*‘...tapu hissesinin iptâli ile borçlu adına tesciline’ değil, ‘dava konusu tasarrufun iptâline, davacı alacaklıya icra takibindeki alacak ve fer’ileri (eklentileri) ile sınırlı olmak üzere, dava konusu taşınmaz hissesi üzerinde haciz ve satış işleme yetkisinin tanınmasına...’ ‘...satışa konu taşınmaz malikinin borçlu ...olduğunun tesbitine değil ‘... dava konusu taşınmaz/taşınır üzerinde davacıya alacak ve fer’ileri (eklentileri) ile sınırlı olarak cebri icra yoluyla alacağını almak yetkisinin tanınmasına’ ‘... satış tasarrufunun iptâli ile davalı üçüncü kişi adına olan tapu kaydının iptâl edilip borçlu adına tesciline...’ değil, ‘... satışa konu taşınmazlar üzerinde davacı alacaklıya icra takibindeki alacak ve fer’ilerini (eklentilerini) geçmemek üzere haciz ve satış isteme yetkisinin tanınmasına’ ‘dava konusu satışın iptâline ve taşınmazın borçlu adına tesciline’ değil, ‘... satışına ilişkin tasarrufun asıl alacak ve fer’ileri ile (eklentileri ile) sınırlı olarak iptâline...’» şeklinde karar verilmesi gerekir¹³.*

Bu konu ile ilgili olarak ayrıca şu hususu da vurgulayalım ki; «tasarrufun iptâli davaları»na ilişkin verilen kararları daha önce -Şubat/2007 tarihine kadar- temyizen incelemiş olan **Yargıtay 15. Hukuk Dairesi** ile bugün bu kararları temyizen inceleyen **Yargıtay 17. Hukuk Dairesi** iptâl davasını kabul etmiş olan mahkemelerce «*dava konusu taşınır/taşınmaz üzerinde, davacıya alacak ve fer’ileri (eklentileri) ile sınırlı olarak cebri icra yolu ile alacaklarını alma yetkisinin tanınmasına...*» şeklinde karar verilirken

¹² Bknz: 15. HD. 14.4.2003 T. 986/1956; 25.5.1998 T. 1847/1925; 11.5.1998 T. 1847/1925 vb.

¹³ Bknz: 17. HD. 12.3.2009 T. 5583/1331; 24.2.2009 T. 4735/876 24.2.2009 T. 5112/880; 22.12.2009 T. 7344/8780 vb. - 4. HD. 22.4.2010 T. 4012/4807; 18.6.2008 T. 13589/8413; 9.6.2008 T. 13019/7851 vb. - 4. HD. 9.5.2006 T. 5083/5545

ayrıca «tasarrufun (satışın) iptâline»de karar vermeleri¹⁴ istenirken, «muvazaa nedenine dayalı tasarrufun iptâli davaları» sonucunda verilen kararları temyizen inceleyen **Yargıtay 4. Hukuk Dairesi** ise «tasarrufun (satışın) iptâline gerek olmadan, dava konusu taşınmazların/taşınırların davacı-alacaklı tarafından -alacakları ile sınırlı olarak- haciz ve satışlarının istenebilmesine» şeklinde karar verilmesini¹⁵ istemektedir...¹⁶

İptâl davasını kabul eden mahkeme - yukarıda belirtildiği şekilde karar verirken- ayrıca «..... TL. alacağın (davacının alacağının) davalıdan (davalılardan) tahsiline.....» karar veremez...¹⁷

Borçlu, iptâl konusu tasarruf ile iştirak halinde malik bulunduğu bir malı, diğer paydaşlarla birlikte üçüncü kişiye satmış ise, ancak borçlunun payı için iptâl kararı verilebilir ve alacaklı da yalnız iptâl edilen borçlu payı üzerinde cebri icra hakkını kazanır¹⁸.

İptal davasının kabulüne karar verilen hallerde, kararın hüküm fıkrasında sadece 'tasarrufun iptaline' karar verilmekle yetinilmesi hem 'iptal'e ve de 'tazminat'a karar verilemez...¹⁹

İİK. 283/I hükmüne aykırı olarak, tasarrufun iptali davasının sonucunda «dava konusu kooperatif hissesinin malikinin davalı borçlu olduğunun tesbitine» şeklinde karar verilemez²⁰.

Daha sonra iflasına karar verilen ve hakkındaki iflas kararı kesinleşen borçlu tarafından, davalı üçüncü kişiye satılan taşınmaz hakkında -kamu alacağından dolayı- açılan tasarrufun iptali davası sonucunda, mahkemece «iptal koşulları oluşan taşınmazın iflas masasına kaydına» verilmesi gerekir²¹.

¹⁴ Bknz: İleride; İçt. No: §A-19-a'daki içtihatlar.

¹⁵ Bknz: İleride İçt. No: §A-19-b'deki içtihatlar.

¹⁶ Bknz: 17. HD. 6.3.2008 T. 4112/1081 - 17. HD. 11.2.2008 T. 5526/512; 25.10.2007 T. 3736/3216 vb.

¹⁷ Bknz: 17. HD. 8.4.2008 T. 4699/1760 - 15. HD. 12.10.1994 T. 2002/5788; 10.5.1990 T. 821/2108

¹⁸ **Olgaç, S.**, Yargıtay İçtihatlarının Işığı Altında İcra ve İflas Kanununda İptâl Davaları (Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, 1974, s:479).

¹⁹ Bknz: 17. HD. 17.6.2010 T. 8444/5635; 15.6.2010 T. 3814/5515

²⁰ Bknz: 17. HD. 27.1.2009 T. 4663/215

²¹ Bknz: 17. HD. 27.11.2008 T. 715/838

Tasarrufun iptali davasının kabulü halinde, mahkemece «tasarrufun iptali»nden başka, ayrıca «tasarruf konusu malın haczine» de karar verilemez...²²

Yüksek mahkeme;

✓ «Borçlu tarafından, üçüncü kişiye taşınmazının 1/2 payının satılmış olması halinde, sabit olan tasarrufun iptali davası sonucunda taşınmazın tamamı hakkında değil, satılan 1/2 pay hakkında iptal kararı verilebileceğini»²³

✓ «Borçlu tarafından dava konusu taşınmazın çıplak mülkiyetinin kızına borçlanmadan önce, intifa hakkının da borçlanmadan sonra kızına tanınmış olması halinde mahkemece her iki tasarrufun birlikte iptaline karar verilemeyip sadece borçlanmadan sonraki dönemde yapılan intifa hakkının tanınmasına (devrine) ilişkin tasarrufun iptaline karar verilmesi gerekeceğini»²⁴

✓ «Mahkemece 'tasarrufun iptaline konu edilen ve adına kayıtlı taşınmaz üzerindeki ihtiyati haczin, liralık teminat mektubu üzerine kaydırılmış olması' halinde, tasarrufun iptali davasının alacaklı lehine sonuçlanmasından sonra 'taşınmazın satışı' yerine alacaklının alacağını 'teminat mektubunu paraya çevirmek suretiyle' tahsil etmesinin, İİK.nun 283. maddesi hükmüne uygun olacağını»²⁵

✓ «Tasarrufun iptali davasının kabulü halinde, 'tapu kaydının malik sütununa borçlu 'nun adının yazılmasına' şeklinde -mülkiyet naklini de içerir şekilde- hüküm kurulamayacağını»²⁶

✓ «Borçlunun, alacaklısının giriştiği icra takibini sonuçsuz bırakmak için, taşınmazdaki payını üçüncü kişiye satması halinde, şuf'a hakkını kullanan hissedarın, alacaklının açtığı tasarrufun iptali davasına müdahil olarak katılabileceklerini, bu durumda tasarrufun iptali davası bedele

²² Bknz: 15. HD. 15.12.1997 T. 5197/5407

²³ Bknz: 17. HD. 18.2.2010 T. 10484/1317

²⁴ Bknz: 17. HD. 1.5.2008 T. E:215/2287

²⁵ Bknz: 12. HD. 28.11.2000 T. E:17923/18622

²⁶ Bknz: 15. HD. 22.4.1998 T. 442/1590

dönüştüğü için, şuf'a hakkının kullanıldığı tarih itibariyle, hisselerin bedelinin serbest piyasa rayicine göre belirlenmesi ve 'bu bedelin, taşınmazları borçludan satın alan davalıdan alınarak, alacaklı olan davacıya ödenmesine' karar verilmesi gerekeceğini»²⁷

belirtmiştir...

cc) Kazanılan iptâl davasının konusu **rehin hakkı** ise, alacaklı bu rehin hakkı ile yüklü şeyi, «*rehin hakkı dikkate alınmaksızın*» (yokmuş gibi) sattırabilir. Bu nedenle, rehin hakkına (özellikle, uygulamada çok sık görüldüğü şekilde, ipotek hakkına) ilişkin iptâl davalarında, mahkemece; «*ipotek kaydının iptâline*» değil, «*ipotek kurulmasına ilişkin tasarrufun davacı bakımından iptâline...*» ya da kısaca «*ipotek işleminin iptâline...*»²⁸ şeklinde karar verilmelidir. Bu durumda, mahkeme ayrıca «...TL. alacağın (davacının alacağının) tahsiline...» karar veremez.²⁹

dd) Kazanılan iptâl davasının konusu **taşınmaz satış vaadi şerhi** ise, yani «tapudaki taşınmaz satış vaadi şerhinin iptâli»ne yönelik olarak iptâl davası açılmış ve dava mahkemece kabul edilmişse, dava sonunda sadece «*satış vaadi şerhine dair tasarruf işlemlerinin davacı yönünden geçersiz sayılmasına*» karar verilmekle yetinilmesi gerekir. Ayrıca «*sicildeki şerhin iptâli*» sonucunu doğuracak biçimde hüküm kurulamaz³⁰.

ee) Borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişi, *iktisap ettiği malları elinden çıkarmışsa*, iptâl davası, bu malların yerine geçen değere ilişkin olur. Bu durumda, iptâl davasını kaybeden davalı - üçüncü kişi, bu değer oranında *tazminata* mahkûm edilir. Bu tazminat, davacının alacak miktarından fazla olamaz (**mad. 283/II**). Bu halde alacaklı, iptâl davası sonucunda aldığı ilâmı, doğrudan doğruya davalı - üçüncü kişiye karşı icraya koyabilir³¹.

²⁷ Bknz: 15. HD. 7.10.1977 T. 2606/4212

²⁸ Bknz: 15. HD. 3.7.1989 T. 1864/3207; 13. HD. 18.11.1982 T. 7676/6882; 25.10.1982 T. 5291/6200; 12.4.1977 T. 775/2075

²⁹ Bknz: 15. HD. 25.12.1989 T. 4048/5408

³⁰ Bknz: 15. HD. 14.1.2002 T. 5768/50

³¹ **Kuru**, B., İcra ve İflas Hukuku, C:4, s:3576 - **Kuru**, B., İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, s:1225 - **Gürdoğan**, B., age. s:245 - **Muşul**, T., İcra ve İflas Hukuku, 3. Baskı, s:1328 - **Karataş**, İ./**Ertekin**, E. Tasarrufun iptâli Davaları, s:243.

Eğer üçüncü kişi, dava konusu malı, *dava sırasında elden çıkarmışsa*, davacı - alacaklı, bu durumda İİK. mad. 283/II hükmünün uygulanmasını isteyebilir.

Yüksek mahkeme -yukarıda açıklanan- **İİK. mad. 283/II** hükmüyle ilgili olarak;

√«*Dava konusu gemilerin, üçüncü kişinin elinde iken cebri icra yolu ile satılmış ve üçüncü kişiye bu satıştan sonra hiçbir şey kalmamış olması halinde, mahkemece 'konusuz kalan dava hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına' şeklinde karar verilmesi gerekeceğini*»³²

√«*Tasarrufun iptali davalarında, borçlu ile işlemde bulunmuş olan üçüncü kişinin, satın aldığı malı elinden çıkarmış ve dördüncü kişinin 'iyiniyetli' olması halinde, üçüncü kişinin elinden çıkardığı malın, elden çıktığı tarihteki değeri oranında ve davacı alacaklının alacak ve fer'ileri ile sınırlı olarak tazminata mahkum edilmesi, dördüncü kişinin «kötüniyetli» olduğunun kanıtlanması halinde ise; mahkemece 'tasarrufun iptaline' karar verilmesi gerekeceğini*»³³

√«*Dava konusu taşınmaz borçludan satın almış olan üçüncü kişinin borcundan dolayı aynı taşınmazın daha sonra cebri icra yoluyla üçüncü kişinin elinden çıkması halinde, davanın bedele dönüşmüş olacağı ve üçüncü kişinin, taşınmazın elinden çıktığı tarihteki -bilirkişice belirlenecek- gerçek değeri üzerinden -icra takibinden alacak ve fer'ilerini geçmemek üzere- tazminatla sorumlu tutulacağını*»³⁴

√«*Üçüncü kişinin, dava konusu mal veya hakkı 'dava sırasında elinden çıkarması' veya 'elinden çıkardığının dava sırasında öğrenilmesi' halinde, davanın ıslahına gerek kalmadan davacı-alacaklının 'davaya «bedel davası» olarak devam edilmesini' isteyebileceği gibi, 'kötüniyetli olduğunu ileri sürdüğü dördüncü kişiyi davaya dahil ederek, davaya devam edilmesini' sağlayabileceğini; bu seçim hakkının davacıyla mahkemece hatırlatılması gerekeceğini*»³⁵

³² Bknz: 17. HD. 5.7.2010 T. 5069/6373

³³ Bknz: 17. HD. 1.7.2010 T. 3110/6224; 27.5.2010 T. 3700/4799; 18.3.2010 T. 429/2408 vb.

³⁴ Bknz: 17. HD. 26.4.2010 T. 7066/3827; 9.4.2009 T. 2452/2220

³⁵ Bknz: 17. HD. 29.12.2009 T. 8940/9132; 24.11.2009 T. 7750/8042

√ «Dava konusu taşınmazın, üzerindeki hacizle (ipotekle) birlikte borçlu tarafından üçüncü kişiye satılmasından sonra, bu haciz nedeniyle (borçlunun borcundan dolayı) cebri icra yolu ile satılır ve bu satış bedelinden üçüncü kişiye artan bir miktar para ödenirse, bu kişinin sorumluluğunun kendisine ödenen bu para kadar olacağını»³⁶

√ «Dava sonucunda, davalıların tümünün tazminatla sorumlu tutulmaları halinde mahkemece ‘... tazminatın davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline...’ şeklinde hüküm kurulması gerekeceğini»³⁷

√ «İptal davasının, üçüncü kişinin elinden çıkardığı malların yerine geçen değere ilişkin olması halinde, ‘takip konusu alacak ve fer’ileriyle sınırlı olarak’ tazminata hükmedilebileceği; dava konusu taşınmazın davalı-üçüncü kişi tarafından elden çıkarılmış olması (ve taşınmazı alan dördüncü kişinin ‘iyiniyetli’ olması) halinde, üçüncü kişinin İİK. 283/II uyarınca ‘davacının alacağından fazla olmamak üzere’ (davacının alacak ve fer’ilerini geçmemek üzere) ve ‘... İcra Müdürlüğü’nün sayılı dosyasından yapılmış olan takip konusu alacak miktarı ile sınırlı olarak’ tazminatla sorumlu tutulabileceğini»³⁸

√ «Üçüncü kişinin tasarrufa konu malı elinden çıkarması halinde, davacının alacak ve fer’ileriyle sınırlı olarak, elden çıkarma tarihindeki tasarruf değeri üzerinden bedele hükmedilmesi gerekeceğini»³⁹

√ «Tasarrufun iptali davalarında, tasarrufa konu malın üçüncü kişi olan davalının elinden çıkmış olması halinde, üçüncü kişinin ‘o malın elinden çıktığı tarihteki değeri üzerinden -icra takip dosyasındaki alacak ve fer’ileri ile sınırlı olarak- tazminata mahkum edilmesi’, borçlu davalının ise -alacağın tamamından sorumlu olması nedeniyle- ayrıca tazminata mahkum edilmemesi gerekeceğini»⁴⁰

³⁶ Bknz: 17. HD. 17.12.2009 T. 877/8524; 10.12.2009 T. 6748/8207; 15. HD. 22.10.2001 T. 4259/4710 vb.

³⁷ Bknz: 17. HD. 8.12.2009 T. 7840/8464

³⁸ Bknz: 17. HD. 17.11.2009 T. 7699/7593; 15.9.2009 T. 4441/5400; 2.6.2009 T. 829/3821

³⁹ Bknz: 17. HD. 9.11.2009 T. 6371/7282; 16.6.2009 T. 1654/4310; 24.3.2009 T. 4582/1708 vb.

⁴⁰ Bknz: 17. HD. 18.6.2009 T. 4797/4389

√«Dava konusu taşınmazın, davalı borçlunun ipotek borcu nedeniyle yapılan takip sonucunda dava dışı üçüncü kişiye satılmış olması halinde, mahkemece verilmiş olan tasarrufun iptaline ilişkin ilamın infaz kabiliyetinin kalmamış olacağını ve bu durumda, İİK. 283/II kapsamında değerlendirme yapılması gerekeceğini»⁴¹

√«İptal davasının bedele dönüşmüş olması halinde, mahkemece verilecek kararda her davalının ne miktarda tazminatla sorumlu tutulduğunun ayrı ayrı belirtilmesi gerekeceğini»⁴²

√«Taşınmazı borçludan satın almayıp, üçüncü kişiden devralan dördüncü kişiler yönünden tasarrufun iptal edilebilmesi için, bu kişilerin kötüniyetli olduklarının davacı tarafından kanıtlanması gerekeceğini, bunun kanıtlanması halinde 'tasarrufun iptaline' karar verilmesi, aksi taktirde 'tasarrufa konu malı elinden çıkaran (üçüncü) kişinin, elinden çıkardığı tarihteki gerçek değeri ile sorumlu tutularak tazminata mahkum edilmesi' gerekeceğini, böyle yapılmayarak kötü niyetli kabul edilen dördüncü kişi hakkında hem 'iptal' hem de 'tazminat' kararı verilemeyeceği»⁴³

√«Tasarrufun iptâli davasına konu olan malın, davalı-üçüncü kişinin elinden çıkmış olması ve malı elinde bulunduran kimse için -kötüniyetli olduğu kanıtlanamadığından- iptâl isteminde bulunulmaması ya da bu istemin reddedilmesi halinde mahkemece 'dava konusu taşınmazın/taşınırın elden çıkarıldığı tarihindeki -keşif sonucu belirlenen- gerçek değeri olan ... Liranın (davacının icra takibine konu alacağını asıl ve eklentilerini geçmemek üzere) davalıdan tahsiline' şeklinde karar verilmesi gerekeceğini»⁴⁴

√«Dava konusu taşınmazların kamulaştırılmış olması ve kamulaştırma bedellerinin davalı üçüncü kişi tarafından tahsil edilmiş olması halinde davanın kabulüne karar veren mahkemenin tahsil edilen kamulaştırma bedellerinin davalıdan geri alınmasına karar verilmesi gerekeceğini»⁴⁵

⁴¹ Bknz: 17. HD. 2.4.2009 T. 5591/2019

⁴² Bknz: 17. HD. 17.2.2009 T. 3404/732

⁴³ Bknz: 17. HD. 5.2.2009 T. 3913/416

⁴⁴ Bknz: 17. HD. 19.11.2008 T. 4326/5325; 27.10.2008 T. 2351/4913; 8.7.2008 T. 806/3815; 10.6.2008 T. 736/3139 vb.

⁴⁵ Bknz: 17. HD. 14.7.2008 T. 2727/3949

√«Üçüncü kişinin malı dava sırasında elden çıkarması halinde davacı alacaklının, davaya bedel davası olarak devam edilmesini isteyebileceğini»⁴⁶

√«Davalı üçüncü kişinin borçludan satın aldığı taşınmazı dördüncü bir kişiye satmış olması halinde mahkemece davacı tarafa 'talebinin davalı üçüncü kişi yönünden nakdi tazminata dönüştürebileceği' hususunun hatırlatılması gerekeceğini»⁴⁷

√«Tasarrufun iptali davalarında dava konusu taşınmazı borçludan satın almış olan üçüncü kişinin elinde bulunmaması halinde İİK'nın 283/II maddesi uyarınca davanın o mal yerine geçen değere ilişkin olacağı, bu hak kanun tarafından alacaklıya tanınmış olduğundan ayrıca davacı tarafından talep edilmesine gerek bulunmadığını»⁴⁸

√«Borçlunun işlem yaptığı üçüncü kişinin, malı başkasına (dördüncü kişiye) satması durumunda, alacaklının -dördüncü kişiye yapılan satışın iptâli için- dördüncü kişinin kötüniyetli olduğunun isbatı gerekeceğini»⁴⁹

√«Borçludan mal satın alan kişinin, satın aldığı malı iyiniyetli bir kişiye satması durumunda sorumluluğunun, İİK.nun 283/II. maddesinde düzenlenmiş olduğunu»⁵⁰

√«Borçlu ile ondan satın alınan ... adet hisseye yönelik tasarrufun iptâli davası sonucunda, borçludan dava konusu hisseleri satın almış olan üçüncü kişinin, bunların bir kısmını elden çıkarmış olduğunun anlaşılması halinde, bu hisselerin elden çıkarıldığı tarihteki gerçek değerlerinin bilirkişiye hesaplatılarak bulunacak miktarın -davacının alacak ve fer'ilerini geçmeyecek şekilde- davalıdan tahsiline karar verilmesi gerekeceğini»⁵¹

√«Tasarrufun iptâli davasına konu olan taşınmazların dava sırasında cebri icra yoluyla satılmış olmaları halinde, tasarrufun iptâli davasının İİK. 283/II uyarınca bedele (tazminata) dönüşmüş olacağını ve bu taşınmazların davalı üçüncü kişinin elinden çıktığı tarihteki serbest piyasa değerlerinin -

⁴⁶ Bknz: 17. HD. 31.3.2008 T. 214/1595

⁴⁷ Bknz: 17. HD. 11.3.2008 T. E:229/1142

⁴⁸ Bknz: 17. HD. 22.1.2008 T. 3307/222

⁴⁹ Bknz: 15. HD. 22.3.2005 T. 6529/1708

⁵⁰ Bknz: 15. HD. 16.12.2004 T. 4579/6562

⁵¹ Bknz: 15. HD. 18.10.2004 T. 4980/5170

alacak ve fer'ilerinin miktarı ile sınırlı olmak üzere- davalı üçüncü kişiden tahsiline karar verilmesi gerekeceğini»⁵²

√ «Tasarrufun iptâli davasında, dava konusu taşınmazın, borçludan taşınmazı satın alan davalının elinde bulunması halinde, mahkemece 'tasarrufun iptâline' buna karşın dava konusu taşınmazın -ister dava açılmadan önce, isterse dava sırasında- davalı üçüncü kişinin elinden çıkmış olması halinde, davanın konusunun o taşınmazın yerine geçen değere dönüşeceğini ve davayı kaybeden davalının bu değer oranında tazminat ödemekle yükümlü olacağını (tasarrufun iptâlini istemiş olan davacı alacaklının dava aşamasında, dava konusu taşınmazın davalının elinden çıkmış olduğunu öğrenince, davasını nakdi tazminata -malın yerine geçen değerini ödenmesine- dönüştürülebileceğini»⁵³

√ «İptâl davasının konusunu borçlu ile tasarrufta bulunan üçüncü kişinin elinden çıkardığı mallar yerine geçen değerini oluşturması halinde, bu değerler üzerinden 'borçlu'nun değil, 'üçüncü kişi'nin -davacının alacağından fazla olmamak üzere- nakden tazmin ile sorumlu tutulacağını»⁵⁴

√ «'Alacaklıdan mal kaçırmak amacıyla yapıldığı' iddia edilerek açılmış olan ipoteğin (ipotek işleminin) iptali davası sırasında, ipoteğin paraya çevrilip, ortada iptali gerektirecek bir işlemin kalmadığının (davanın bedele dönüştüğünün) anlaşılması ve davalı şirketin bütün aktif ve pasifleri ile birlikte başka bir şirkete devredilmiş olduğunun saptanması üzerine, HUMK. 186 gereğince davacıya 'devralan şirket hakkında davaya devam edip etmeyeceği' sorularak, 'davacının alacak ve fer'ilerini (eklentilerini) geçmemek üzere ipotek bedeline hasren davanın kabulüne' karar verilmesi gerekeceğini»⁵⁵

√ «Tasarrufun iptali davasına konu olan taşınmazın/taşınırın, davalı-üçüncü kişinin elinden çıkmış olması halinde, davacı-alacaklının taşınmazın/taşınırın malikini -onun kötüniyetli olduğunu kanıtlayarak- davaya dahil edebileceği gibi, dava konusu taşınmazı/taşınırı elden çıkarılan davalı-üçüncü kişinin tazminata mahkum edilmesini isteyebileceğini (İİK. 283/II),

⁵² Bknz: 15. HD. 22.9.2003 T. 3625/4177

⁵³ Bknz: HGK. 5.6.2002 T. 15-421/469

⁵⁴ Bknz: 15. HD. 7.2.2002 T. 2/577

⁵⁵ Bknz: 15. HD. 1.10.2001 T. 3875/4219

mahkemece ‘davanın açıldığı tarihte, dava konusu taşınmazın/taşınırın elden çıkarılmış olması nedeniyle, davanın reddine’ karar verilemeyeceğini»⁵⁶

✓ «İptâl davasına konu olan taşınmazın, satış vaadi sözleşmesine dayalı cebri tescil davası sonucunda elden çıkarılmış olması halinde, davalının nakden (taşınmazın elden çıkarıldığı tarihteki değerinden) sorumlu tutulması gerekeceğini»⁵⁷

✓ «Tasarrufa konu olan taşınırın/taşınmazın dava tarihinden önce davalı-üçüncü kişi tarafından başka bir-dördüncü-kişiye devredilmiş olması halinde, mahkemece ‘tasarrufun iptali davasının husumet yönünden reddine’ karar verilemeyeceğini (açılmış olan davaya; tazminat davası olarak devam edileceğini)»⁵⁸

✓ «İptâl tâbi tasarruf konusu taşınmazın birkaç kez el değiştirmesi (satılması) halinde, her davalı-satıcının, taşınmazı sattığı tarihteki değerinden -alacaklıya karşı- sorumlu olacağını»⁵⁹

✓ «İptâl konusu malın, borçlu ile tasarrufta bulunmuş olan 3. kişinin elinden çıktığı sabit olmadıkça, mahkemece ‘tazminat’a hükmedilemeyeceğini»⁶⁰

✓ «İptâl tâbi tasarruf konusu taşınmazı (taşınırı) borçlu ile işlemde bulunan kişiden satın alan kişinin iyiniyetli olması halinde, mahkemenin taşınmazı (taşınırı) bu kişiye satan davalıyı tazminata mahkum etmesi, aksi taktirde -yani; son alıcının kötüniyetli olması halinde- mahkemece ‘tasarrufun (satışın) iptâline’ karar verilmesi gerekeceğini»⁶¹

✓ «Dava konusu taşınmazın davalı üçüncü kişiler tarafından tapuda başka bir kişiye devredilmiş olması halinde, davacıya bu kişiyi de davaya dahil etmesi için süre verilmesi ve bu kişinin dahil edilmemesi halinde mahkemece ‘tasarrufun iptâline’ değil ‘tazminata’ hükmedilmesi gerekeceğini»⁶²

⁵⁶ Bknz: 15. HD. 29.11.2000 T. 5218/5279

⁵⁷ Bknz: 15. HD. 15.6.2000 T. 2683/3073

⁵⁸ Bknz: 15. HD. 29.4.1998 T. 1447/1693

⁵⁹ Bknz: 15. HD. 19.11.1996 T. 4248/6126

⁶⁰ Bknz: 15. HD. 19.6.1996 T. 3145/3489

⁶¹ Bknz: 15. HD. 30.11.1995 T. 6640/7084

⁶² Bknz: 15. HD. 24.10.1995 T. 5372/5800; 4.7.1995 T. 3882/4162

✓«Dava sırasında, dava konusu taşınmazın, borçludan taşınmazı satın almış olan kişi tarafından başka bir kişiye satılmış olması halinde, mahkemece ‘borçlu tarafından yapılan tasarrufun iptâline’ karar verilemeyeceğini»⁶³

belirtmiştir.

ff) İptâl isteminin kabul edilmesi halinde, «dava konusu tasarrufun tümünün» değil «takip konusu alacak miktarı ile sınırlı olarak» (ya da «takip konusu alacak ve eklentilerine -faiz, masraf gibi- yetecek oranda») iptâline karar verilmesi gerekir⁶⁴.

Tasarrufun iptali davaları sonucunda kurulacak hükümde ‘iptal edilen tasarrufun hangi takiplerdeki alacak ve ferilerini kapsadığının açıkça belirtilmesi’ gerekir⁶⁵.

gg) İptâl davasına konu olan malın, üçüncü kişinin elinden çıkmış olması ve mahkemece iptâl davasının kabul edilmiş olması halinde, İİK. mad. 283/II uyarınca bedele dönüşen dava sonucunda, *hükmedilen tazminata ayrıca kararda faiz yürütülür mü?*

Yüksek mahkeme -yerinde olarak- «tasarrufun iptâli davasına konu olan malın üçüncü kişinin elinden çıkmış olması ve malı elinde bulunduran kimse için -kötüniyetli olduğu kanıtlanamadığından- iptâl isteminde bulunulmaması ya da bu istemin reddedilmesi halinde, üçüncü kişi hakkında malın elinden çıktığı tarihteki değerine hükmedileceğini yani bu durumda ‘iptâl davası’nın ‘eda davası’na dönüşmüş olacağını, bu aşamada mahkemece ayrıca hükmedilen miktara -icra takibinde asıl alacağa faiz yürütülmekte olduğundan- dava tarihinden itibaren faize hükmedilemeyeceğini»^{66 67} belirtmiştir.

⁶³ Bknz: 15. HD. 11.4.1994 T. 547/2221

⁶⁴ Bknz: 17. HD. 11.2.2008 T. 5526/512; 25.10.2007 T. 3736/3216; 1.10.2007 T. 3744/2879; 19.7.2007 T. 3165/2547; 15. HD. 21.4.2004 T. 6719/2257 vb. - 17. HD. 15.6.2010 T. 3835/5516; 25.2.2010 T. 367/1652; 16.2.2010 T. 7759/1201 vb.

⁶⁵ Bknz: 17. HD. 2.11.2009 T. 3250/6986

⁶⁶ Bknz: 17. HD. 27.5.2010 T. 2141/4792; 2.2.2010 T. 8720/701; 21.12.2009 T. 6571/8633 vb.

⁶⁷ Karş: 15. HD. 8.3.2000 T. 210/1123

Tasarrufun iptali davası sonucunda, «infazı mümkün olmayacak şekilde» tasarrufun iptaline karar verilemez. Yani «infazda tereddüde sebep olmayacak biçimde» hüküm kurulması gerekir⁶⁸.

Tasarrufun iptali davasının kabul edilmesi halinde hem «takibin iptaline» ve hem de «tasarrufun dayanağı olan bononun iptaline» karar verilemez, sadece «tasarrufun iptaline» hükmedilmesi ile yetinilmesi gerekir...⁶⁹

IV- Belirtilen bütün bu durumlarda, alacaklı, dava konusu malın haciz ve satışını, yeni bir takip yapmaksızın *aynı takip dosyası* üzerinden ister. Ayrıca, alacaklının İİK. mad. 143/III'deki bir senelik süreye de uyması zorunlu değildir.

Başka bir deyişle «aciz belgesi»ne dayanarak açtığı iptâl davasını kazanan alacaklının, dava konusu malın haciz ve satışını isteyebilmesi için, yeni bir takip yapmasına ve İİK. mad. 143/III'deki bir yıllık süreye uymasına gerek yoktur. Alacaklı İİK. mad. 143/II'de öngörülen bu bir yıllık süre ile bağlı olmaksızın (yeni bir takip yapıp, borçluya yeni bir ödeme emri göndermeden) kazandığı iptâl davası sonucunda aldığı ilâmı icra dairesine vererek, *aynı takip dosyası* üzerinden dava (tasarruf) konusu malın «haciz» ve «satışını» isteyebilir...^{70 71}.

İptâl davası «kesin aciz vesikası»na (İİK. mad. 143), dayanılarak açılmış (İİK. mad. 143/II) dahi olsa, dava süresince, kesin aciz vesikasına bağlanmış olacak için *faiz* işlemeye devam eder. Yani, bu durumda İİK. mad. 143/IV hükmü uygulanmaz⁷². Tasarrufun iptali davası sonucunda, mahkemece %40 *tazminata* hükmedilemez⁷³.

İptâl davası sonucunda alınan ilâm -davanın konusu taşınmaz olsa bile- *kesinleşmesi* beklenmeden⁷⁴, davacı tarafından asıl takip dosyasına konu-

⁶⁸ Bknz: 17. HD. 7.11.2008 T. 1897/5171; 31.3.2008 T. 214/1595

⁶⁹ Bknz: 17. HD. 4.11.2008 T. 3947/5089

⁷⁰ **Kuru, B.**, age. C:2, s:1537 - **Kuru, B.**, age. C:4, s:3572 - **Kuru, B.**, El Kitabı, s:1224 - **Muşul, T.**, age. s:1328.

⁷¹ Bknz: 12. HD. 12.5.1976 T. 3878/6023

⁷² Bknz: 19. HD. 26.5.2005 T. 158/5948 - 12. HD. 17.10.2002 T. 19179/21043; 15.4.1999 T. 3305/4862; 5.6.1997 T. 5914/6605 vb. - 12. HD. 12.5.1976 T. 3878/6023

⁷³ Bknz: 15. HD. 30.9.1996 T. 5113/4827

⁷⁴ Bknz: 12. HD. 25.12.2008 T. 8746/23250; 24.4.2007 T. 5791/7973

olarak haciz ve satış istenebilir. Çünkü, iptâl davası, aynî dava değil, kişisel bir alacak davası niteliğindedir⁷⁵.

V- İptâl davası sonucunda, davayı kazanan alacaklının istemi üzerine, dava konusu «taşınır» ya da «taşınmaz» satılıp, bedelinden davacı-alacaklıya alacağı ödendikten sonra, *geriye bir şey artarsa* bu, borçluya değil üçüncü kişiye iade edilir. Diğer alacaklılar, bu artan parayı, ellerinde aciz belgesi olsa bile haczettiremezler. Onların da, ayrıca iptâl davası açıp kazanmaları gerekir⁷⁶. Başka bir deyişle, bir alacaklının açmış olduğu iptâl davasında verilen «iptâl kararı»ndan, iptâl davası açmamış olan diğer alacaklılar yararlanamazlar⁷⁷.

Başka alacaklıların açtıkları iptâl davası devam ederken, bir alacaklı davayı kazanır ve alacağını alırsa, diğer alacaklılar, davayı kazandıkları takdirde, iptâl konusu tasarruf yapılmamış olsaydı, hacze katılma koşullarına⁷⁸ sahip olduklarını kanıtlayarak, alacağını tahsil etmiş bulunan alacaklıya «sebepsiz zenginleşme (iktisap)» yolu ile başvurabilirler⁷⁹.

VI- Başka alacaklılar tarafından açılan iptâl davasının sonuçlanmış olması, devam eden iptâl davalarına etkili olmadığı gibi, diğer alacaklıların açtıkları iptâl davalarına karşı, birinci iptâl davasından bahisle «derdestlik» ya da «kesin hüküm» itirazında bulunulamaz⁸⁰. Çünkü iki davanın tarafları farklıdır.

İptâl davasına bakan mahkeme «iptâle konu taşınmazlardan birinin borcu karşılayabileceği»nden bahisle dava konusu tüm taşınmazlar hakkındaki tasarrufun iptâli istemini reddedemeyeceği⁸¹ gibi, başka bir alacaklının takibi ya da aynı alacaklının başka bir takibi nedeniyle aynı tasarruf

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Yuk. «BİRİNCİ BÖLÜM», AÇIKLAMA: III, dipn. 25 civarı «s:19»

⁷⁶ Ansay, S. Ş., Hukuk, İcra ve İflas Usulleri, s:334 - Belgesay, M. R., İcra ve İflas Hukuku (Sentetik Bölüm), C:2, s:172.

⁷⁷ Kuru, B., age. C:4, s:3573 - Kuru, B., El Kitabı, s:1224 - Güneren, A., Tasarrufun İptal Davaları, s:516 - Karataş, İ./Ertekin, E., age. s:239 - Pekcanitez, H./Atalay, O./Özkan, M. S./Özekes, M., İcra ve İflas Hukuku, 7. Bası, s:715.

⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Uyar, T., İcra Hukukunda Haciz, 2. Bası, s:767 vd.

⁷⁹ Ansay, S. Ş., a.g.e. s:335 - Gürdoğan, B., a.g.e. s:243.

⁸⁰ Bknz: İİD. 11.2.1967 T. 10978/11424

⁸¹ Bknz: 15. HD. 6.12.1990 T. 4123/5350

iptâl edilebileceğinden, mahkemece ‘*bir tasarrufun iptâline ancak bir kez karar verilebileceği*’nden söz edilerek, açılan ikinci dava reddedilemez...⁸²

VII- İptâl davası üzerine, «üçüncü kişi», «*malvarlığında meydana gelecek eksikliğin, borçludan alınmasını*» aynı davada isteyebilir. Bu istem, iptâl davası ile birlikte incelenebileceği gibi, bu davadan ayrılarak, daha önce de hükme bağlanabilir (**mad. 283/III**).

Üçüncü kişinin, «borçlu» hakkında alacağı bu ilâmın pek pratik değeri olmaz. Çünkü, borçlunun malvarlığında haczedilecek bir değer bulursa idi zaten iptâl davası açılmazdı... Bu ilâm ancak borçlunun malvarlığına ileride yeni aktifler girince -örneğin; borçluya miras kalınca, borçlu bir işe girip para kazanmaya başlayınca- işe yarar⁸³.

VIII- İptâl davasını kaybeden ve bu nedenle de borçludan elde ettiğini davacıya vermeye mecbur kalan kimse, iptâl edilen tasarruf nedeniyle, borçluya «*karşılık olarak*» verdiği şeyi (İİK. mad. 278/1, 2) veya bedelini, borçludan geri isteyebilir (mad. 283/IV, c:1). Maddede bir açıklık bulunmama ile beraber, üçüncü kişi, bu isteğini -İİK. mad. 283/III’de olduğu gibi- iptâl davasında ileri sürebilir⁸⁴.

IX- İptâlâ tâbi tasarruf neticesinde, kendisine ödenilen şeyi geri veren üçüncü kişi -maddede bu kişi «alacaklı» diye ifade edilmiştir- *eski haklarını* korur (mad. 283/V).

Bu durum, borçlunun bir alacağını «*vaktinden önce veya mutad olmayan bir vasıta ile ödemesi*» halinde söz konusu olur⁸⁵. Örneğin, borçlu borcuna mahsuben alacaklısına (iptâl davasının davalısı olan üçüncü kişiye) bir otomobilini vermiş ve bu otomobilin iptâl davası sonucunda davacı alacaklı tarafından haczedilip satılması halinde, iptâl davasının davalısı olan üçüncü kişinin borçludaki eski -otomobille ödenmiş olan- alacağı, yeniden -İİK. mad. 283/V uyarınca- doğar...

⁸² Bknz: 15. HD. 26.3.1998 T. 723/1237

⁸³ Umar, B., İktisatçılar İçin Medeni Usul Hukuku ve İflas Hukuku Ders Notları, s:223.

⁸⁴ Kuru, B., a.g.e. C:4, s:3577 - Kuru, B., El Kitabı, s:1225 - Gürdoğan, B., a.g.e. s:247 - Önen, T., İptâl Davaları, (Ankara İk. Tic. İl. Ak. D. 1969/1, s:48).

⁸⁵ Berkin, N., İflâs Hukuku, s:518.

X- Kendisine bağışlamada bulunulan *iyiniyetli* ise, «dava zamanında - yani; davanın açıldığı tarihte- elinde kalan miktarla» sorumlu olup, sadece onu geri vermeye mecburdur (**mad. 283/son**).

Kanunda sadece «*bağışlama*»dan bahsedilmiş ise de, İİK. mad. 278 ile «*bağışlama niteliğinde sayılan tasarruflar*»ı da buraya dahil etmek ve onlar hakkında da bu madde hükmünü uygulamak yerinde olur⁸⁶.

XI- İptâl davalarında «*borçlu*» ve «*borçlu ile işlemde bulunmuş olan üçüncü kişiler*» arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunduğundan⁸⁷, davanın reddi halinde, davalılar yararına *tek vekalet ücretine* hükmedilir⁸⁸.

B- İflâs yolu ile takipte, iptâl davasının sonuçları:

İptâl davası, ister «*iflâs idaresi*» ister -İİK. mad. 245'e göre- bu hak kendisine devredilmiş bulunan «*alacaklı*» tarafından açılmış olsun, dava konusu mal *iflâs masasına* verilir ve «*iflâs idaresi*» tarafından satılarak bedeli iflâs alacaklılarına (eğer dava -İİK. mad. 245'e göre, «*takip hakkını devralmış olan*»- alacaklı tarafından açılmışsa, evvelâ onun alacağı, artanı da diğer alacaklılara) ödenir.

Bu iptâl davalarında, davanın kabulü halinde «*dava konusu tasarrufların iptâline*» karar verilmekle yetinilir (İİK. mad. 283/I), mahkemece «*tapu (trafik) kaydının iptâline ve taşınmazın (aracın) yeniden müflis adına tesçiline*» şeklinde karar verilemez⁸⁹.

Müflisle işlemde bulunmuş olan üçüncü kişinin, müflisten iktisap ettiği mal ya da hakkı *iyiniyetli dördüncü bir kişiye* devretmiş olması halinde, davayı kabul etmiş olan mahkeme «*davalı üçüncü kişiyi, elinden çıkardığı malın değeri nisbetinde iflâs idaresine tazminat ödemesine*» karar verir⁹⁰.

Yüksek mahkeme⁹¹ «*ilk satışlardan sonra yapılan satış ve devirlerle ilgili devralan kişilerin müflis ile doğrudan işlem yapmamış olsalar da, bun-*

⁸⁶ **Berkin**, N., a.g.e. s:519 - **Gürdoğan**, B., a.g.e. s:247 - **Umar**, B., İptâl Davası, s:104 - **Kuru**, B., a.g.e. C:4, s:3578, dipn. 44 - **Önen**, T., a.g.m. s:48.

⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: Yuk. İİK. mad. 282; AÇIKLAMA: II-a/cc «civarı»

⁸⁸ Bknz: 15. HD. 2.10.1995 T. 2300/5157

⁸⁹ Bknz: 15. HD. 5.11.1990 T. 3289/4531

⁹⁰ Bknz: 15. HD. 25.4.1989 T. 5054/2102

⁹¹ Bknz: 15. HD. 4.7.2005 T. 3690/3985

ların ‘müflisin mali durumunu, alacaklılara zarar vermek ve alacaklılardan mal kaçırma kasıtlarını bilemeyeceklerini’ kabul etmenin (satışların kısa aralıklarla yapılmış olması, bu kişilerin taşınmazların üzerindeki haciz ve ipotekle yükümlü olarak satın almaları karşısında ve çoğunun müflis şirketin ortaklarının hemşerisi olmaları nedeniyle), hayatın olağan akışına uygun düşmeyeceğini» ifade etmiştir.

İİK. mad. 283/II hükmü daha çok «haciz yolu ile takiplerdeki iptâl davası» için olduğundan, «iflâs yolu ile takiplerdeki iptâl davası»nda, üçüncü kişinin «malın değerinin tamamını, iflâs idaresine ödemesine» karar verilir⁹².

Üçüncü kişinin, iptale tabi tasarrufla edindiği (ve masaya iade ettiği) mala karşılık verdiği şey (karşı ivaz) masada aynen mevcut ise, bu karşılık, kendisine masa borcu olarak iade edilir. Bu mümkün değilse, üçüncü kişi haklarını muhafaza ettiğiinden, iade ettiği malın bedelini masaya iflas alacağı olarak yazdıracaktır⁹³.

Buraya kadar açıklanan İİK’nun 283/I ve II hükümleri dışındaki İİK. mad. 283’ün diğer hükümleri de (yani; III, IV, V ve VI. fıkraları da), «iflâs yolu ile takipteki iptâl davaları»nda aynen uygulanır...

C- «İptâl davalarının sonuçları»nı düzenleyen ve yukarıda açıklanan İİK. mad. 283’e paralel ve aynı içerikte bir hüküm, **6183 sayılı Kanun uyarınca, kamu alacağından dolayı açılacak olan iptâl davaları** için, adı geçen kanunda yer almamıştır. Sadece kanunun **31. maddesi**⁹⁴ bu konuyu, yeterli açıklığı içermeyen biçimde düzenlemiştir.

Ancak, gerek **doktrinde**⁹⁵ ve gerekse uygulamada **Yargıtay 15 ve 17. Hukuk Dairesi** içtihatlarında -her iki iptâl davasının da *aynı hukukî nitelikte*

⁹² Kuru, B., age, C:4, s:3580 vd. - Kuru, B., El Kitabı, s:1227.

⁹³ Pekcanitez, H./Atalay, O./Özkan, M. S./Özekes, M., age. s:715.

⁹⁴ **6183 sayılı K. mad. 31:** «27, 28, 29 ve 30 ncu maddelerde sözü edilen tasarruf ve muamelelerden faydalananlar elde ettiklerini, elden çıkarmışlarsa takdir edilecek bedelini vermeye bu kanun hükümleri dairesinde mecburdurlar. Bunlar karşılık olarak verdikleri şeyden dolayı alacaklı âmme idaresinden bir talepte bulunamazlar.»

⁹⁵ **Kostakoğlu, C.,** 6183 sayılı Kanuna Göre Amme Alacaklarının Tahsili Yönünden İptâl Davası (Yarg. D. 1991/1-2, s:18 vd. - Yasa D. 1990/9, s:1242 - **Şimşek, E.,** Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Kanun Şerhi, s:252 vd.

olduğu⁹⁶ gözönünde bulundurularak- 6183 sayılı Kanuna göre açılacak iptâl davaları sonucunda da «*davacı kamu idaresinin alacağı ile sınırlı olarak iptâl kararı*»⁹⁷ verilmesi ile yetinilmesi, ayrıca «*tapunun iptâli ve tekrar borçlu adına teşçili*»⁹⁸ ya da «*alacağın tahsili*»⁹⁹, «*tasarruf konusu malın haczi*»¹⁰⁰ doğrultusunda karar verilmemesi hususunda görüş birliğine varılmıştır. Başka bir deyişle «İİK. mad. 283 hükmünün, 6183 s. Kanun uyarınca açılan iptâl davalarında da kıyasen uygulanması» **doktrinde**¹⁰¹ benimsenmiştir.

Ancak; 6183 s. Kanununun 31. maddesinin 2. cümlesindeki düzenlemenin İİK. mad. 283/III ile çelişkili olması nedeniyle, yani; «*üçüncü kişilerin iptâl davası nedeniyle ödedikleri parayı kamu alacaklısından (kamu idaresinden) isteyemeyecekleri*» açıkca kanunda öngörülmüş olduğundan, «*borçlu ile işlemde bulunan ve dava konusu malı elinden çıkarmış olan üçüncü kişilerin davayı kaybedip, bedelini alacaklıya ödemesi halinde, borçluya karşılık olarak verdiği şeyi veya bedelini borçludan isteyebileceğini*» belirten İİK. mad. 283/III, 6183 sayılı Kanun uyarınca açılan iptâl davalarında uygulanmaz...¹⁰²

Yüksek mahkeme, bu konu ile ilgili olarak; *kamu alacağından dolayı açılan iptâl davaları sonucunda;*

√«*6183 sayılı Kanununun 31. maddesi gereğince 'kötüniyetli dördüncü kişiye dava açılmaması veya kötüniyetinin isbatlanamaması ve davalı üçüncü kişinin, dava konusu mal, hak ve değeri elinden çıkarmış olması halinde', elinden çıkardığı tarihteki değerini nakden ödemekle yükümlü olacağını*»¹⁰³

⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Yuk. İİK. mad. 277; "Birinci Bölüm", AÇIKLAMA IV, "s:18662"

⁹⁷ Bknz: 17. HD. 25.9.2007 T. 8274/2799; 15. HD. 22.10.2002 T. 3966/476; 1.7.2002 T. 3149/3582; 30.6.1997 T. 3062/3352 vb.

⁹⁸ Bknz: 17. HD. 3.6.2010 T. 3587/5104; 15. HD. 22.4.1998 T. 1262/1598 - 2.12.1997 T. 3943/5159; 31.10.1996 T. 5686/5656 vb.

⁹⁹ Bknz: 15. HD. 6.6.2002 T. 1838/3058 - 16.1.1989 T. 3933/44

¹⁰⁰ Bknz: 15. HD. 15.12.1997 T. 5197/5407

¹⁰¹ **Güneren**, A., Tasarruf İptâl Davaları, s:779 - **Şimşek**, E., age. s:294 vd. - **Karataş**, İ./**Ertekin**, E., Tasarrufun İptâli Davaları, s:373 - **Toktaş**, M., Kamu Alacağının Korunmasında Tasarrufun İptâli Davaları, s:144 vd. - **Askan**, F., Kamu İcra Hukukunda Tasarruf İptal Davaları, s:132.

¹⁰² **Güneren**, A., age. s:791 - **Toktaş**, M., age. s:149.

¹⁰³ Bknz: 17. HD. 24.6.2010 T. 2105/5924; 7.6.2010 T. 4813/5235; 29.9.2009 T. 4697/5798

√«6183 s. Kanundan kaynaklanan tasarrufun iptali davaları hakkında da, İİK'nun 283. maddesinin kıyasen uygulanacağını (bunun sonucunda; mahkemece 'tasarrufun iptali' ile yetinilerek 'taşınmazın davalı tarafından diğer davalı 'a satışına ilişkin tasarrufun alacaklı davacının asıl alacak ve fer'ileri ile sınırlı olarak iptali ile davacı tarafa taşınmaz üzerinden haciz ve satış yetkisi verilmesine' karar verilmesi gerekeceğini, ayrıca 'tapu kaydının tekrar borçlu adına teşçiline' karar verilemeyeceğini»¹⁰⁴

√«İptâl davasının bedele dönüşmüş olması halinde, mahkemece hükmedilen miktara ayrıca faiz yürütülemeyeceğini»¹⁰⁵

√«Borçlu ile hukuki muamelede bulunmayan ve dördüncü kişi durumunda olan davalıların tazminatla sorumlu tutulabilmeleri için, kötü niyetli olduklarının davacı (idare) tarafından kanıtlanması gerekeceğini»¹⁰⁶

√«6183 sayılı Kanuna göre açılmış olan tasarrufun iptâli davaları sonucunda, mahkemece -davanın kabulü halinde- 'tasarrufun yapıldığı tarihe kadar tahakkuk eden vergi asılları ve bunların işleyecek faiz ve eklentileri ile sınırlı olarak' tasarrufun iptâline karar verilmesi gerekeceğini (tasarruf tarihinden sonra oluşan vergi asıllarından da davalının sorumlu tutulamayacağı gibi, mahkemece 'dava tarihine kadar doğan' alacak ve eklentileri için de iptal kararı verilemeyeceğini»¹⁰⁷

√«İptâl tabi tasarruf konusu taşınmazın (taşınırın) davalı (borçlu ile işlemde bulunan üçüncü kişi) tarafından elden çıkarılmış olması ve alıcının da iyiniyetli bulunması halinde- mahkemece 'taşınmazın (taşınırın) satış tarihindeki değerinin -tasarruf tarihine kadarki alacak aslı ve ferileri ile sınırlı olarak- davalıdan tahsiline' karar verilmesi gerekeceğini (Tasarrufun iptâli davasının kabulü halinde, dava konusu taşınmazı/taşınırı borçludan satın alan kişinin kötüniyetli olduğunun davacı -idare tarafından kanıtlanamaması halinde, davanın 'bedel'e dönüşeceğini (6183 s. K. 31), borçludan aldığı taşınmazı/taşınırı elinden çıkarmış olan davalının, bunun elden

¹⁰⁴ Bknz: 17. HD. 3.6.2010 T. 3587/5104; 15. HD. 22.4.1998 T. 1262/1598

¹⁰⁵ Bknz: 17. HD. 27.5.2010 T. 2134/4791; 17.7.2007 T. 3022/2528

¹⁰⁶ Bknz: 17. HD. 4.2.2010 T. 278/754; 15. HD. 15.1.2008 T. 4114/72

¹⁰⁷ Bknz: 15. HD. 9.11.2009 T. 5417-7272; 28.9.2009 T. 3530/5730; 15. HD. 8.4.1999 T. 899/1305

çıkarıldığı tarihteki keşfen belirlenen gerçek bedelini -davacı alacaklının alacağı ve eklentileriyle sınırlı olarak- davacıya ödemekle yükümlü olacağını»¹⁰⁸

√ «Daha sonra iflasına karar verilen ve hakkındaki iflas kararı kesinleşen borçlu tarafından, davalı üçüncü kişiye satılan taşınmaz hakkında açılan tasarrufun iptali davası sonucunda mahkemece 'iptal koşulları oluşan taşınmazın iflas masasına kaydına' karar verilmesi gerekeceğini»¹⁰⁹

√ «6183 sayılı Kanun uyarınca, kamu alacağından dolayı açılan iptal davalarında mahkemenin 'yapılan tasarrufun, davacı kamu idaresinin -tasarruf tarihine kadarki- alacak aslı ve eklentileri ile sınırlı olarak iptaline' (ya da 'yapılan tasarrufun davacı alacaklının tasarruf tarihine kadarki alacak aslı ve -faiz ve masraf gibi- eklentilerini karşılayacak miktarda iptaline') şeklinde karar verilmesi gerekeceğini»¹¹⁰

√ «Kamu alacağının tahsilini sağlamak için açılan dört taşınmaza ilişkin tasarrufun iptâli davasının tümünün kabulü yerine, 'sadece taşınmazlardan birinin alacağı karşılayacağı' gerekçesiyle, bir taşınmaza ilişkin tasarrufun iptâli davasının kabul edilip, diğer taşınmazlara ilişkin tasarrufun iptâli istemlerinin reddine karar verilemeyeceğini»¹¹¹

√ «6183 s. Kanununun 31. maddesi uyarınca -İİK.nun 283. madesine paralel olarak- iptâl davalarında ayna ilişkin bir istek söz konusu olmadı-ğundan, davalı üçüncü kişinin, borçludan aldığı dava konusu taşınır/taşınmazı elinden çıkarmamış olması halinde, mahkemece 'tahsil hükmü' verilemeyeceğini»¹¹²

√ «İptâl davasının bedele dönüşmüş olması halinde, mahkemece dava konusu taşınmazın davalı üçüncü kişi tarafından dördüncü kişiye tapuda satıldığı tarihteki gerçek değerine hükmedilmesi gerekeceğini»¹¹³

¹⁰⁸ Bknz: 17. HD. 23.12.2008 T. 2355/5717; 25.9.2007 T. 3274/2799; 15. HD. 18.3.2002 T. 531/1173 vb.

¹⁰⁹ Bknz: 17. HD. 27.11.2008 T. 715/838

¹¹⁰ Bknz: 17. HD. 25.9.2007 T. 3274/2799; 15. HD. 22.10.2002 T. 3966/476; 1.7.2002 T. 3149/3582 vb.

¹¹¹ Bknz: 15. HD. 7.10.2004 T. 1376/4957

¹¹² Bknz: 15. HD. 6.6.2002 T. 1838/3058

¹¹³ Bknz: 15. HD. 20.2.2001 T. 525/942

√ «Tasarrufun iptâli davasına konu olan taşınmazın borçlu tarafından üçüncü bir kişiye satılmasından sonra, bu kişinin borcundan dolayı kurulan ipotek ya da uygulanan hacizden dolayı alacaklı durumundaki kişilerin, iptâl davasını kazanmış olan alacaklıya karşı bir önceliği bulunmadığını (iptâl davasını kazanan alacaklıya, iptâl edilen tasarruf oranında, taşınmazı devralan kişinin verdiği ipoteklerle alacaklı olanlar ile sonradan haciz uygulamış olan alacaklılardan önce ödeme yapılması gerekeceğini)»¹¹⁴

√ «Tasarrufa konu olan taşınırın/taşınmazın dava tarihinden önce davalı-üçüncü kişi tarafından başka bir -dördüncü- kişiye devredilmiş olması halinde, mahkemece 'tasarrufun iptâli davasının husumet yönünden reddine» karar verilemeyeceğini (açılmış olan davaya; tazminat davası olarak devam edileceği)ni»¹¹⁵

√ «Tasarrufun iptâli davasının kabulü halinde, 'tapu kaydının malik sütununa borçlu'nun adının yazılmasına' şeklinde -mülkiyet naklini de içerir şekilde- hüküm kurulamayacağını»¹¹⁶

belirtmiştir.

¹¹⁴ Bknz: 15. HD. 30.11.2000 T. 7450/8250

¹¹⁵ Bknz: 15. HD. 29.4.1998 T. 1447/1693

¹¹⁶ Bknz: 15. HD. 22.4.1998 T. 442/1590